

Nyt fra Blichermuseerne:**Blichermuseet på Herningsholm:**

Ring til museet og aftal besøg. 9626 1900
Herning Museum: **Herningånden-Vækst og innovation**

Museum Midtjylland Museumsgade 32,
7400 Herning Tlf.: 9626 1900

www.museummidtjylland.dk

herningmuseum@herningmuseum.dk

Blicheregnens museum: Udstillinger:

Blicher-illustrationer Udstilling af træsnit. Sabina Pedersen

Maj-sept. man. - fre. 11-16, lør. - søn. 11-17.
For resten af året se hjemmesiden el. ring
8720 5030

www.blicheregnensmuseum.dk

blicherarkiv@blicheregnensmuseum.dk

Blichers Mindestue i Malvinas Hus

1. april til 1. okt. lør. og søn. kl. 14-17. Fra
15. juni til 15. aug. også åbent tir. og ons.
14-17 tlf. 8647 7047

www.purhusnet.dk/blichersmindestue

mail: : bentogbirte@mail.tele.dk

E Bindstouw i Lysgaard:

1. juli - 31. august tir - søn kl. 10-17

Adresse: E Bindstouw, Blichersvej 40, Lysgård, 8800 Viborg 8787 3838 (Viborg Museum). **Kontakt:** vibmus@viborg.dk

Selskabets bøger kan købes på museerne

Hans Kruse

Fra helligbrøde til ærkeengel 2012

Pris 80 kr.
(Ej på boglisten)

Bestyrelsen 2012 for Blicher-Selskabet

Formand: Operasanger Erik Harbo

Næstformand: Lektor Helle Frisman

Sekretær og kasserer: Kursusleder

James Lerche

Skuespiller Paul Hüttel

Museumsleder Hans Kruse (død)

Museumsdirektør Bent Bang Larsen

Lektor Henrik Ljungberg

Lektor Dorrit Færk Møller

Fuldmægtig Peder Porse

Lektor Thorkild Holm

Adjunkt Anders Gjesing

Antal medl.: ca. 650 (400 husstande)

Medlemsskab: Husstand 150 kr.

Udland 175 kr. Institutioner: 200 kr.

Giro-nr 409 0780 (reg. nr. 9570)

Blicher-Selskabets adresse:

Havelodden 64, 4000 Roskilde

Tlf. 46 37 39 20

mail: erik.harbo@mail.dk

Blichernoter udgives 3 gange årligt,

redigeret af Erik Harbo

www.blicherselskabet.dk

ISSN 1602-2742

Arrangementer

Generalforsamling Kompagnisalen

onsdag den 10. april 2013 kl. 19

Se særskilt invitation.

Bogdag på Hald lørdag den 10. august 2013

Årsfest i Teatermuseet i Hofteatret.

søndag den 14. oktober kl 16:30

Klassikerdagen: 24. september

Årets klassiker: Søren Kierkegaard

Seminar 27. - 29. september 2013

på Skærum Mølle. Se invitation.

BLICHERNOTER

MEDDELELSER FRA BLICHER-SELSKABET

Marts 2013

www.blicherselskabet.dk

BLICHERNOTER indeholder

Formanden har ordet

Generalforsamlingsberetning

Nordjyske horisonter

Johs. Thomsen: *Blicher, Linné og*

fuglene

Magne Juhl: *Lidt om Blicher og læ-*

ger i Viborg og Skive

Litteratur på kryds og tværs

Jon Høgh: *Om Præsten i Vejlbø*

Blicheregnens Museum: Ny udstilling

Midtjyllands Museum: Ny udstilling

Søren Kierkegaard, P.L Møller og St.

St. Blicher

Anmeldelser af årets udgivelser 2012

Formanden har ordet

Så indkalder vi til forårsmøde og generalforsamling i Kompagnisalen. Den 10. april kl. 19.00.

Selskabets bestyrelse er selvsupplerende. Da der ikke foreligger forslag om andre kandidater, indstiller vi museumsdirektør Tinna Møbjerg og museumsinspektør Line Højgaard som nye medlemmer af bestyrelsen.

I Noter har vi denne gang to fine artikler af henholdsvis lektor Johs. Thomsen, Viborg, der skriver om Blicher, Linné og fuglene og overlæge Magne Juhl, Vi-

borg, der skriver om Blicher og læger.

Dertil kommer mange oplysninger, der forhåbentlig er nyttige for vore medlemmer, herunder foromtale af bøger og udstillinger.

Vi er nu knap fire hundrede husstandsmedlemmer og vore medlemmer må godt medvirke til, at vi bliver flere endnu ved bl.a. at henvise til vores hjemmeside. Vi har også denne gang gode medlemstilbud, der egner sig som gaver.

Årsfesten bliver i Teatermuseet den 13. oktober kl. 16.30, hvor vi regner med at byde på et fint program.

På girokortet har vi givet muligheden for at man kan supplere indbetalingen med en gave. Grunden er, at flere fonde har svigtet os i år.

Seminar i 2013

Blicher-Selskabets bestyrelse har aftalt at holde et seminar i samarbejde med B.S. Ingemann-Selskabet på Skærum Mølle fra den 27.-29. september.

Emnerne bliver bl.a. *Ingemanns fortællinger - Blichers noveller*, musik, oplæsning og udflugt til Kaj Munks præstegård.

Vi kan ikke mindst anbefale vore nye medlemmer, der ikke har været med før, at melde sig til dette besøg i Vestjylland.

Se særskilt indbydelse!

Der er kun plads til ca. 45 deltagere.

GENERALFORSAMLING 2013**Beretning:**

Generalforsamling afholdtes i Kompagnisalen onsdag den 11. april 2012.

På valg var Erik Harbo, James Lerche, Henrik Ljungberg og Peder Porse. Alle genvalgt. Samtidig genvalgte Thorkild Holm og Anders Gjesing som suppleanter og som ekstern revisor: Birgit Bonden.

Efter pausen talte forhenværende embedslæge Jens Steensberg om *Steen Steensen Blichers sygdomme og om lægerne i hans liv og noveller*. Der blev fortalt om Almindeligt Hospital, hvor Blichers novelle *Vaagekonen* foregik (1845 i forbindelse med den berømte svenske sangerinde Jenny Linds besøg i København). Jens Steensberg har bl.a. fundet de originale dokumenter vedrørende Blichers indlæggelse (ikke offentliggjort før). Efter foredraget læste Paul Hüttel Blichers novelle *Vaagekonen*.

Forinden havde lektor Henrik Ljungberg introduceret Blichers novelle.

Vort bestyrelsesmedlem Hans Kruse så vi sidste gang ved generalforsamlingen. Hans sygdom, som blev konstateret i eftersommeren 2011, udviklede sig desværre, og vi måtte sige farvel til Hans i juli måned. Ved begravelsen i Mariebjerg kapel mødte mange op til højtideligheden. – Det smertelige tab for hans kone Dorthe Kaldal og hans døtre er tidligere berørt her i Noter. Men også for Blicher-Selskabet er det et stort tab.

Efter sin pensionering var Hans stadig en meget vigtig arbejdskraft i selskabet, kulminerende i Sverigesrejsen for selskabets medlemmer juli 2011 og den prægtige bog *Sommerreise i Sverrig i*

1836 og Svithiod, som han redigerede.

Sidst på året kom en ny bog *Fra helligbrøde til ærkeengel*, skrevet af Hans Kruse for nogle år siden, men først udgivet nu. Vi har indkøbt bogen og anbefaler den til vores medlemmer. Den er god at have med på udflugter, hvor der også ses på kirker. Se omtalen i BN fra december 2012.

I juni måned gik direktøren for Silkeborg kulturhistoriske Museum Chr. Fischer af. Peder Porse repræsenterede Blicher-Selskabet, han kunne samtidig berette om fundet af Blichers krudthorn. Måske kan selskabets medlemmer være med til at afdække endnu mere af historien om dette krudthorn. Vi viste et billede i BN september 2012.

Arbejdet med årets udgivelser påtog jeg mig af naturlige grunde selv. Det lykkedes mig at få digitaliseret *E Bindstouw*-optagelsen fra omkring 1980, udgivet første gang i 1982. Den har fået en fin anmeldelse i *Nordjyske* som ind sættes i Noter. Det samme gjaldt cd'en med mine Blichersange, så den anmeldelse kan også læses på disse sider.

Bogdagen på Hald lørdag den 14. august 2012 foregik i flot sommervejr. Det er et broget marked, og det er da altid interessant at deltage. Der er et meget stort bogmarked, hvor jyske bogkredslere udbyder en mængde bøger til meget billige priser, men udover det, og det er det vigtigste for os, er der en lang række literære indslag, foredrag og musik.

Krejleriet går nok lidt ud over de selskaber, der er med, men man får da talt med mange mennesker og drøftet forholdene med de øvrige deltagere.

tydelige klassikere og for rigtig mange lyttere vil vække en genkendelsens glæde.

Peter Dürrfeld kultur@k.dk 6.2.2012

Erik Harbo synger sange af Steen Steensen Blicher *****

Fornemt fortolket

Ingen dansk nutids-sanger har som operasangeren Erik

Harbo engageret sig i den specielt jyske sangskat. Tidligere har han udgivet en cd med Aakjær-sange. På sit nye album har han, der er jysk af fødsel, kastet sig over tredive Blicher-tekster sammen med en række musikere.

Sangene er delt ind i temaer som "Liv og gerning" og "Blichers naturkoncerter". Et afsnit er viet "E Bindstouw" et andet indeholder sange fra Blichers noveller.

Langt de fleste af Blichers kendte sange er med, alle i smagfulde arrangementer ved Erik Harbo. Her er "Kær est du, Fødeland", "Hulde Engel", "Sig nærmer Tiden", "I Skanderborrig Enge" og "Det er hvidt herude". Hertil kommer sangene på jysk dialekt, hvor man kan nyde den ægte jyske udtale med bl.a. de dybe a'er i sange som "Jyden, han æ stærk aa sej", "Faawal Marri" og "Mads Doss", hvis melodi tilskrives J. Kr. Wendt. Jeg troede, at Blicher havde skrevet sangen på en gammel folkemelodi.

Alle sangene er karakteriseret ved en formfuldendt artikulation og en lysende klar tekst-udtale. Der er over fremførelsen en sjælden lethed og delikat elegance, der fremhæver alle de raffinerede passager, der er i disse sange. Alt dette fortæller om en sanger, der har sat sig ind i teksternes dybere lag, og som derfor i sin fremførelse får tilpasset melodien til en fornem fortolkning af sangenes grundtanke.

Jens Henneberg

Bogsalg: Kun for medlemmer**Bogsalget 2012 har været meget fint!**

Vi er glade for at vores medlemmer køber ekstra eksemplarer af vore bøger. Husk at bøgerne er gode gaver til en rimelig pris.

Gå ind på selskabets hjemmeside og bestil fra boglisten.

Som nævnt har Blicher-Selskabet fået mulighed for at tilbyde *En Blicher-bibliografi* til medlemmerne. Bestil over mail, tlf. eller pr. brev.

Bogen er gratis for medlemmer, men forsendelsen vil koste 60 kr., da bogen er tung.

Hans Kruse: *Fra helligbrøde til ærkeengel* 80 kr.

Cd Erik Harbo synger Blicher 75 kr.

Cd E Bindstouw 50 kr.

Evighedskalender 40 kr.

Steen Steensen Blicher - Knud Sørensen fortæller 2 stk 100 kr.

St. St. Blicher: *Noveller* ill. af Mette

Dreyer 60 kr.

Sommerreise i Sverrig Aar 1836 og Svithiod 150 kr.

Erik Harbo: *Frokenen fra Hald* 2008 150 kr.

Forsendelse: enhedspris 35 kr.

Girokort medsendes. Ingen checks!

Bestil over hjemmesiden. Eller pr mail erik.harbo@mail.dk eller send bestillingssedlen til:

Blicher-Selskabet, Havelodden 64, 4000 Roskilde. Tlf. 46373920

NB. Sommerrejse i Sverige 2011

Hvis nogen er interesseret i den dvd, der blev optaget på Blicher-Selskabets rejse i Sverige 2011, så kan den købes for 75 kr. + porto 25 kr.

ANMELDELSER AF ÅRETS UDGIVELSER:

E Bindstouw

anmeldt i *Nordjyske: Sagtmodigt jysk to-nefald* CDK1043

Det er i år 170 år siden, Blicher udgav sin ramme-fortællingskreds på jysk dialekt "E Bindstouw". Nu foreligger en udgave, der er baseret på et samarbejde mellem Blicheregnens Museumsforening og Blicher-Selskabet.

Det er en udgave, hvor e bindstouwfolk fra Thorning fortæller og synger 14 sange og fortællinger.

Rammen er en vinteraftens underholdning i bindestuen, hvor folk samles for at binde, dvs. strikke uldtøj, og mens de strikker, skiftes de til at fortæller en historie eller synges en sang. Berømtest er nok den tragiske historie "Den jenarmed Sældaat", der kommer hjem fra krigen netop som hans fæstemø Sessel bliver viet til Søren, men de finder en løsning.

Slutningen er resignerende jysk – ikke noget oprør over skæbnens ubarmhertighed:

Si no ær a en gammel Kaael, aa goer aa utter Foer...

Ellers er der jo den charmerende historie om hesten Messing-Jens (fra Mesing, deraf navnet) og ikke at forglemme den traurige kærlighedshistorie "Faawal Marri". Kærligheden fører katastrofen med sig.

Der er over denne optagelse noget fascinerende ægte. Den veksler mellem vers og prosa, mellem humor og alvor.

De Thorningfolk, der her synger og fortæller så blændende, er efterkommere af forbillederne for Blichers fortællekreds, og de fører således på bedste vis en tradition videre, ligesom de i en tid, hvor dialekterne er trængt, vedligeholder et sagtmodigt jysk, der på en anden og mere diskret måde end rigsdansk udtrykker følelser. **Jens Henneberg**

Erik Harbo synger sange af Blicher

Med Blicher i blodet *** CDK 1073
Erik Harbo synger sange af Steen Steensen Blicher - med en række medvirkende musikere. Udgivet af Blicher-Selskabet 2012.

I den meget informative booklet til cd'en "Erik Harbo synger sange af Steen Steensen Blicher" skriver den rutinerede tenor om sin livslange interesse for Blicher: "... Både min bedstefar og min far holdt foredrag om Blicher, og de har begge optrådt sammen med andre, nar man fælleslæste "E Bindstouw" Der var altså gode chancer for at læse Blicher i mit barndomshjem." Læg dertil, at Erik Harbo har været formand for Blicher-Selskabet siden 1989, og at han har tilrettelagt og redigeret mere end 20 udgivelser om Blicher, og man vil forstå, at det er en sand kender, der leverer hele 30 sange af Blicher. Han spiller selv guitar, men har fået assistance af følgende musikere: Per Walther (violin), Eyvind Rafn (fløjte); Svend Kragelund Jensen (horn), Johan Poulsen (bas), samt Eyvind Møller og Bente Harbo (klaver).

Erik Harbo er just ingen novice, hvad en lang række lp og cd-udgivelser taler deres tydelige sprog om. Tidligere har han fortolket både Grundtvig, Bellman og Jeppe Aakjær, men Blicher er, som man vil forstå, hans sande hjemmebane. Og med næsten 80 minutters spilletid er der rigtig meget at komme efter på denne skive, selvom det må indrømmes, at ikke alle fortolkninger sidder lige i skabet – de spænder fra en temmelig fersk og knap så vellykket udgave af "Sig nærmer tiden" til en frisk, ja, fandenivoldsk fortolkning af "Mads Doss". Også for variationens skyld kunne man have ønsket, at Harbo ud over de ledsagende musikere havde inviteret en sanger eller to med til denne Blicher-fest. Den noget svingende vokale kvalitet bør imidlertid ikke afholde Blicher-elskere fra at investere i denne cd, der både kaster lys over en af vores be-

Årsfesten 13. okt. 2012 kl. 16.30 på Blicher 230. fødselsdag fandt sted i Teatermuseet i Hofteatret. Desværre var vejret meget dårligt, så selv om der var mange tilmeldte, var der nogle, der udeblev. Henrik Ljungberg indledte programmets første del med et causeri om Blichers poesi. Paul Hüttel læste indledningsdigt af *Svidthiod*. Efter pausen, hvor gæsterne nød et glas vin, var der et sang- og oplæsningsprogram.

Med Bente Harbo ved flyglet sang Erik Harbo *Den mørke sky*, (Den gamle lærkes efterårssang) mel. Erik Harbo og *Yndigt er dit lys*, (Ossians Sang til Aftenstjernen) mel. Peter Heise.

I programmet *Blicher og musikken* blev der læst uddrag af Blichernoveller, hvor musikken var i centrum:

1/ *Fjorten Dage i Jylland* fra 2. kap. Langebæk præstegård, Paul Hüttel
2/ *Himmelbjerget*, fra slutningen, Erik Kühnau

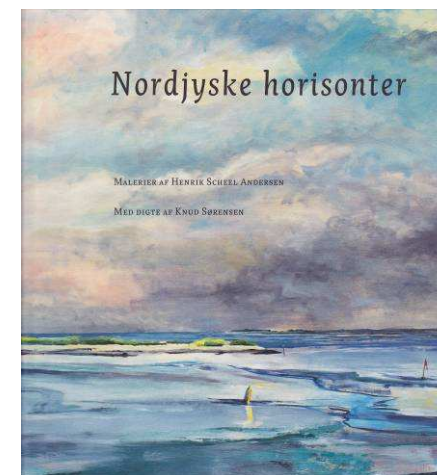
3/ *Juleferien: Comtessen, Hvorfor tøver du så længe*, Th. Laub, Erik Harbo
b/ fra kapitlet *Alice*, Paul Hüttel
4/ *Høstferienne a/* fra kapitlet *Pe Sywspring*, Erik Harbo

b/ *Høstgildet D*, Erik Kühnau
Helle Frisman fortalte lidt om Asta Esper Andersen og læste Hosekræmmerkonens fortælling og Erik Harbo sang *Faawal Marri* fra *E Bindstouw*, Peter Heise.

27. okt. var det Ordets Dag i Randers. Læs Helle Frismans referat i november udgaven af Noter.

Sommerrejse i Sverrig og Svithiod
Blichers beskrivelse af sin rejse gennem Sverige 1836 med pragtfulde akvareller af J.O Rawert. Kun 150 kr.

NORDJYSKE HORIZONTER

Sorte fugle på hvid jord

Nogen
måske Vorherre
eller måske en anden
har pudret min del af kloden
så den nu ligger
snehvid derude
næsten blændende
og hen over det hvide
ser jeg nu
en flok sorte fugle
på vandring
bort fra
eller hen imod

eller måske
er det bare mine øjne
der har besluttet
at de bør være der.

Vort æresmedlem forfatteren Knud Sørensens er aktuell med en række digte i bogen *Nordjyske horisonter*. Her finder man en række malerier af kunstneren Henrik Scheel Andersen, der skildrer

Vendsyssel på en prægtig måde. Scheel er ikke bange for at vise den nordlige del af kongeriget, sådan som det ser ud klædt i forskellige årstiders dragter, men udnyttende malerkunstens farveskalaer på en måde, der nok tiltaler mange mennesker og ikke blot hans publikum i det nordjyske.

Til det – eller snarere helt selvstændigt – føjer sig Knud Sørensens årstidsdigte, som der står i indledningen: ”Måske et forord ”*Inderst inde i hvert billede skjuler sig nogle ord/ inderst inde i alle ord skjuler sig et billede/ sådan er det at nye dimensioner skabes.*”

Vi har fået lov til at citere et af digtene *Sorte fugle på hvid jord*. NB Digtet er også med i den nye digtsamling af Knud Sørensens, som udkommer i år.

Et spændende til bud til vore medlemmer:

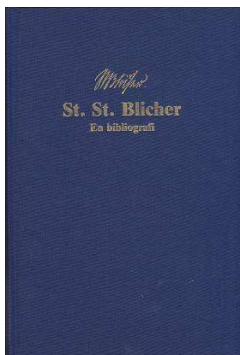
Blicher bibliografi

Vi har fået stillet 64 bind til rådighed for vore medlemmer. Vi

udgav den i 1994 i samarbejde med biblioteksskolen, og den fik en fin presse.

Værket er enestående, da man her kan læse om alt det, Blicher selv udgav, suppleret med alle udgivelser op til 1980. Hvad der er kommet senere kan læses på vores hjemmeside under links. Her finder man lektor Aage Jørgensens fine oversigt.

Bogen er gratis for medlemmer, men forsendelsen vil koste 60 kr., da bogen er tung. Se bestilling.

BLICHER, LINNÉ & FUGLENE

Af lektor Johannes Thomsen

Nogle har hævdet, at det er et særkende ved europæisk kultur, at vi har haft en Oplysningstid. Hvilken betydning den har for nutiden, skal ikke diskuteres her, men her følger et lille eksempel på, hvordan den gav sig udslag i Vium præstegård i slutningen af 1700-tallet. Niels Blicher udgiver samme år, som han forlader Vium, ”Topografie over Vium Præstekald af Niels Blicher 1795”. På titelbladet har NB sat som motto et citat fra Plutarchs skrift om børneopdragelse og (ud)dannelse, og han parafraserer selv mottoet i sin ”Forerindring”: ”thi dette var mit Hoved-ønske: at Underretningen maae vorde Alle – Alle nyttig”. Hermed lever NB efter bedste evne op til Linné og er et fuldgældigt barn af Oplysningstiden. I ”Ölandska Resa” (1745) anfører Linné, at myndighederne har pålagt ham at indsamle oplysninger om fædrelandets natur: biologi, botanik, mineralogi etc. Og efter et resume af sine resultater skriver han mod slutningen af fortalen bl.a.:

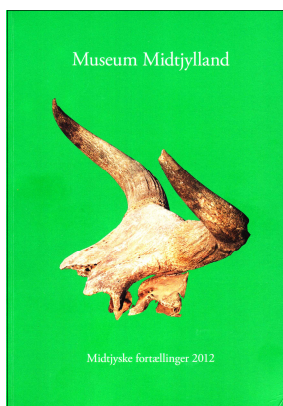
Jag skal beflita mig att lära de studerande wid Academien alt sådant, at när desse med tiden blifwa i riket utplanterade och Pastores i församlingarne, de då måge wara i stånd, häruti gifwa sina Sochne-boar bästa anledningen.

NB ville givetvis være ganske enig med Linné i hensigten, havde han læst ham, og man kan sige, at NB har udført de samme opgaver i sin beskrivelse af sit pastorat.

Her vil vi se lidt på NBs ornithologiske optegnelser. Steens interesse for fugle – og jagt – hidrører uden tvivl fra fader Ni-

MIDTJYLLANDS MUSEUM

Også i Herning er der meget nyt på vej.

Blicher-Selskabets bestyrelse venter spændt på, hvad der skal ske med Blicher-samlingen på Herningsholm. Vi håber på en ny udstilling, hvor der er åbent hele dagen som på de øvrige museer. Museets di-

rektør Tinna Møbjerg er kommende medlem af Blicher-Selskabets bestyrelse. Museets fine årbog *Midtjyske fortællinger* fortæller om den kommende udstilling *Herningånden-Vækst og innovation*, der åbner i marts måned. Køb den smukke oplysende bog.

SØREN KIERKEGAARD, P.L. MØLLER OG ST. ST. BLICHER

Ved forårsfesten den 10. april i Kompagnisalen, Kbh. har vi valgt at være med til at fejre årets 200-årige Søren Kierkegaard. Vel var han og Blicher ikke venner, ikke engang bekendte, dertil var aldersforskellen for stor, men lad os ikke glemme den unge Kierkegaards fremhævelse af Blicher som novelleforfatter i hans første bog 1838. Her betegnes Blicher: ”Istedetfor den i Hverdagshistoriens Forfatters Noveller indeholdte Livs-Anskuelse (fru Gyllembourgh), der er Individets, som har fuldendt Løbet og bevaret

Troen, fremtræder her som Eenheden af en for Sjælens indre Øre gjenlydende individuel-folkelig poetisk Grundtone, og et for Phantasien udslagen folkelig-idyllisk af mægtige Kornmod gennemlynet Billede – en dyb poetisk Stemning, indhyllet i Umiddelbarhedens Taageslør. Istedetfor vi i hine Noveller maae beundre den mesterlige Teknik, frapperes vi her mere af enkelte dramatisk-svangre Repliker, som ikke saa meget forudsætte en Cuiviers Skarpsindighed for af dem at konstruere en Totalitæt, som næsten Naturens Dybsindighed som Tilblivelsesgrund”.

P.L. Møllers forbindelse og meningsudveksling med Kierkegaard er legendarisk. Samtidig var P.L. Møller med til at fremhæve Blicher ved en stor artikel i 1845 og ved udgivelsen af *Gamle og nye Noveller* 1845-47 på Reitzels forlag.

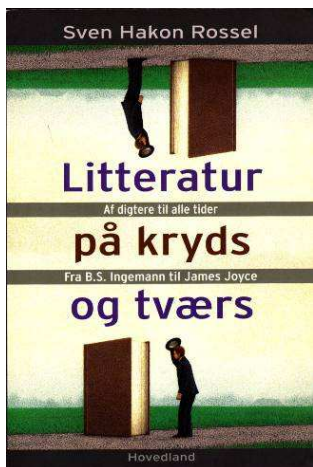
Oplysninger om alle tre kan i dag søges på internettet, men vi håber på forårsmødet at fremhæve Kierkegaard og Blichers interesse for Mozart, at kaste et blik på Kierkegaard og fremhæve Møllers betydning.

Note: **Cuvier** var en fransk zoolog og palæontolog (forsker i fortiden).

LITTERATUR PÅ KRYDS OG TVÆRS

Om Sven H. Rossels nye bog

En god ven af Blicher-Selskabet professor emeritus ved Wiens universitet

Sven H. Rossel gik af for et halvt år siden. I den anledning har Forlaget Hovedland udgivet en stor samling kronikker, som Rossel har skrevet i danske aviser gennem de sidste mange år.

Samlingen er blevet godt modtaget af pressen.

Sven H. Rossel har tilbragt hele sit voksenliv som lektor eller professor i udlandet bl.a. i Seattle og Wien.

Bo Hakon Jørgensen (KD) beskriver bogen *Litteratur på kryds og tværs* som "Et besøg i en tidslomme", og nævner Rossels fremragende analysemodel i beskrivelsen af de forfattere, der for mange "lærde" i dag er afskrevet, men som heldigvis i høj grad dyrkes blandt danske læsere i de mange litterære selskaber. Sven Rossel fylder 70 i det kommende år.

Lad os her sige tak for den fremragende indsats Rossel har gjort for dansk litteratur i udlandet gennem mere end 40 år, en indsats, der fremhæves og betones af alle anmeldere.

OM PRÆSTEN I VEJLBYE

Af Jon Høgh

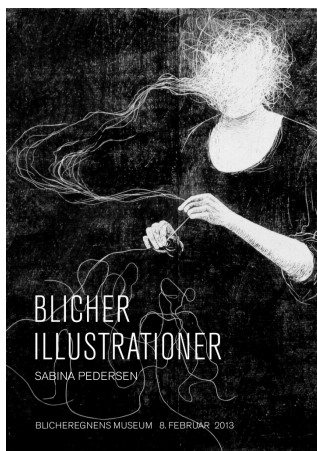
John Høeg forfatter, der er mangeårigt medlem af Blicher-Selskabet og som har været medarbejder ved vore seminarer på Skærum Mølle, er aktuell med en stor artikel om *Præsten i Vejlbys* i *Munkiana*, Kaj Munk Selskabets medlemskrift. Det drejer sig om fiktionens virkelighed. En sammenligning mellem Blichers tekst og den udgave som Munk og Hans Brix skabte til Folketeatret i 1942. Premierer fandt sted den 2. marts 1943 med Eyvind Johan Svendsen i hovedrollen som Søren Quist. Denne udgave er også blevet spillet i Radioteatret i 1958. Måske kunne der ligge et emne i denne artikel i forbindelse med et seminar.

BLICHEREGNNENS MUSEUM

Thorning

har åbnet en ny udstilling 8.feb. med den unge kunstner Sabina Pedersen: *Blicher-illustrationer*. Museumsinspektør Line Højbjerg er kommende medlem af Blicher-Selskabets bestyrelse.

Se åbningstider på hjemmesiden, adgang gennem www.blicherselskabet.dk museeer

els, men selvom "Trækfuglene" hører til blandt klassikerne i den danske litteratur, er Blichers digtsamling for amatør-ornologen næppe mere interessant end andre digte og anden skønlitteratur.

Topografiens afsnit om fugle optager ti sider. Som ved gennemgangen af planter og dyr "vil NB følge de Linnæiske Ordener", hvorpå han omtaler ca. 65 forskellige fugle (inkl. tamme, såsom høns, ænder, duer mm.) Ud over løse henvisninger til Linné angiver han desværre ingen "håndbøger" til sine seks følgende ordener: Høg-Ordenen, Skade-Ordenen, Svøm-Ordenen, Langneb-ordenen, Høns-Ordenen og Spurv-Ordenen. Linné regnede i 1735 i sin oversigt over "Regnum animale" med syv ordener, idet langnæb dvs. traner, hejrer og storke, var en orden for sig og ligeså vadere mm., men i 1758-udgaven har Linné slået disse to sammen i sneppeordnen, så dér opererer Linné kun med seks ordner. Det ser ud til, at Niels følger en udgave, hvor Linné har slået dem sammen under betegnelsen vadere, der i 1758-udgaven bliver en underafdeling af snepper.

Som regel opremser NB blot ordenens medlemmer, hvilket er naturligt, da han laver en topografisk skildring af Vium præstekald, og fuglene er en del af sognets inventarium. Undertiden er han dog i tvivl om, hvad det er for en fugl, han står over for, men som den redelige videnskabsmand han er, "vil jeg beskrive, paa det at Kyndige selv kunne dømme

...". Det siger han i forbindelse med en ugle: "... om den er Linnæi: bubo capite aurito pennis sex Hornohreule) eller noctua major (Nachteule)?" I beskrivelsen indgår vægten på 7 pund og 14 lod (3,689 kg) og vingefanget på "3 Alen mindre 2 Tommer" (= 183,05 cm), så det kan kun være Stor Hornugle. Røber NBs parenteser en tysk "håndbog" som kilde? Måske er der tale om en af de tyske ud-

gaver af Linnés Systema Naturae, som op gennem 1740'erne udkommer flere gange i Tyskland.

I afsnittet om høgeordenen nævnes Kirke-Uglen eller Steen-Uglen først, men sådan at det næsten synes trivielt med alle disse kirkeugler, der yngler på "Lofet i begge Kirkerne". Som amatørornitholog bliver man helt misundelig!

Uglerne hører som ørne, glenter, musvåger og

høge til Høg-Ordenen. Også ørne var almindelige: Fiske-Ørnen og Hareørnen, som nu kaldes kongeørnen, der får denne lille homeriske skildring med:

"Lystigt er det at see denne paa Jagt en klar Vinterdag, naar Lyngen er skjult med et tykt Lag Sne. Undertiden ere de 2 eller 3 i Sælskab. Først svæve de om i Luften og udspeide Haren i sit Sæde. Derpaa slaaer en ned, som oftest uden at ramme Haren første Gang. Imedens der jages efter den første, rejses ofte 2 og fleere. Nogle maae da tilsidst blive Ørnens Rov. Nærmer Nogen sig i det samme, forlader Rovfuglen sit Bytte, og frel-

Niels Blicher

ser sig i Tide med Flugten. Ellers haves og Eksempel paa, at en gammel og stærk Ørn har greben Haren i sit Spring, og holdende den i Klouerne flyvet bort med den: Denne Ørns Føde er Harer og Lam. Dog forsmaaer den hverken Gæs eller kalkunske Høns. I det mindste har man intet andet funden, end Been af disse i Reden hos dens Unger.”

Ud fra denne lille skildring forstår man også, hvorfor kongeørnen har det mere prosaiske navn hareørnen. I ”Trækfuglene” bruger Steen dog i ”Hjejlen” betegnelsen Kongeørn, som giver ”blødtørstige Kluk”. Vi bemærker også, at ørnen ”frelser sig i Tide med Flugten” – tænker nutidens ornitolog sit derved, har han ganske ret! Vi skal om lidt vende tilbage til datidens forhold til fugle og skydevåben.

Tre høge: Høns-Høgen, Due-Høgen og Lærke-Høgen, af hvilke den første vel er duehøgehunnen, og den sidste er spurvehøgen. Høns-Høgen ”gjør stor Skade paa Høns og Duer”, mens Due-Høgen ”forebygger dog meest, at Duerne ikke skulle formeere sig som de ellers kunde”. Man aner den folkelige begrundelse for jagten på de store og mellemstore rovfugle helt op til vore dage. Steen er på linje med faderen og folket i f. eks. ”Glenten”, ”Falken” og ”Muusvaagen”.

Skade- og nytte-synspunkter går på typisk Oplysningstids vis ofte igen i NBs kommentarer. ”Nødknækkeren” dvs. nøddekriegeren, ”er slem efter Nødderne baade i Skov og Hauge”, underforstået: nødder er jo ellers bestemte til menneskers fornøjelse og ernæring. ”Skader svare her, som andensteds rigtig til deres Navn”, for også i Vium og omegn tager

de ællinger og kyllinger fra mennesker. Vi skal i den forbindelse huske på, at man i mangelsamfund ofte er i direkte konkurrence med (andre) dyr om føderessourcerne.

Men vi ved at slå igen: om viben hedder det: ”Dens Kjød er vel spiseligt; men ikke rart; hvorfor den ei heller skydes”. Men derfor skal fugle nu ikke vide sig sikre: den ovenfor omtalte Store Hornugle blev nedlagt af Etatsraad Steensen i Aunsbjerg skov. Etatsraaden synes at have let ved at fare til ”flinten”: i en note til omtalen af hejren, som undertiden trækker hen over sognet, lyder det: ”For nogle Aar siden kom 3 Heirer flyvende over Aunsberg. Etatsraad Steensen stod hos mig for Vindvet og blev dem vaer – tog sin Flint og skød den ene ned.” Steensen er dog ikke ene om denne wild west holdning. ”En dejlig og rar Trækfugl” vil NB også omtale ”som i denne Vinter er skudt ved Hørup Mølle her i Herredet ½ Miil sydost fra Vium”. I videnskabeligt øjemed er også Linné ganske hæmmingsløs: ”en Strandskiura (Haematopus) skiöts wingen af, at hon ei kunde flyga; Maken flög bort, kom straxt igen, wille ingalunda öfwer gifwa den skutna, men änteligen nödgades lämna honom i nöden, som intet hielpas kunde.” (Ölandska Resa p.88)

Hos NB er jagten en underforstået selvfølgelighed, hvis fuglene kan spises og smager godt. Om vildænder: ”Stegte give de en behagelig Ret”. Det gælder også Holdsnepper, dvs. skovsneppe (holt-sneppe, jf. Holz): ”Af Fuglevildt faaes neppe en kosteligere Ret”. Men også tredækkeren regner NB ”som den stør-

se udviklede sig til en storstilet demonstration fra reformvennernes side over for de konservative kræfter i samfundet.

Rogert afløste en anden dygtig Viborglæge, C.E. Mangor (1739-1801), der var grundlæggeren af *Den Viborger Samler*, den første avis i Viborg. Netop i *Den Viborger Samler* tryktes først Niels Blichers latinske digt over Rogert (1794 nr. 18), siden Steen Blichers mindedigt om Stengel.

Mangor oprettede i Viborg et bogtrykkeri med sin broder, Kristoffer H. Mangor (ca.1735-1815) der var uddannet bogtrykker. Kristoffer overtog bogtrykkeriet, da Christian Elovius rejste fra Viborg, men han måtte efter sin hustrus død i 1789 afstå det, så det blev hos efterfølgeren, at Niels Blichers *Topografi over Vium Præstekald i 1795* blev trykt. Her er mindedigtet om Rogert også trykt (side 153 i Blicherselskabets udgivelse fra 1978).

I topografien er side 161 noget om læge- og jordemodervæsen, og heraf fremgår indirekte, at Niels Blicher må have kendt dr. Mangors bøger om *Landa-potheker til danske Landmænd*. Niels Blicher anbefalede, at der blev oprettet et husapotek ved hver præstegård. Og enhver sognepræst burde efter hans mening kunne årelade de syge og forbinde et brækket lem.

Som det fremgår af ovenstående er der flere sammenfald mellem medicinhistorien og viden om både Steen St. Blicher samt Niels Blicher.

Litteratur

1. Magne Juhl: Fødselshjælp set i relation til familien Nissen i Hillerup på Ribeejend og på Spøttrup i Salling fra omkring 1771 til 1835. Dansk medicinhistorisk årbog 2011, 39,95-115.
2. Magne Juhl: Forsøg på smugleri over Kongeåen langfredag nat 1771. Fra Ribe Amt 2009,107,19-33.
3. Carl Langholz: Anetavler for berømte danskere. 1. samling: Digtene og forfattere. Lyngby 1989 side 137-143.
4. Magne Juhl: Om en jordemoder i Vilslev og Jernved sogne samt om sølvstobe givet til hendes 4 døtre. Fra Ribe Amt 1993, 91, 85-91.
5. Niels P. Bjerregård: Embedslæger i Skive. Skiveårbogen 1950,42, 5-30.
6. E. Snorrason: Helstatens skarprettere. Personalhistorisk Tidsskrift 1994,114,206-07.
7. Kristian Carøe: Bøddel og Kirurg. Medicins-historiske Smaaskrifter ved Vilhelm Maar, 2, København 1912.
8. Poul G.Ørberg: Landfysikus over Viborg stift, dr.med. Johan Philip Kneyln Rogert og hans slægt. Personalhistorisk Tidsskrift 2001,121,188-199.

Illustrationer

1. Spøttrup i Salling 1836. Af Rasmus Henrik Kruse. Billedet ejes af Nationalmuseet (1).
2. Distriktskirurg Stengel og hustru.
3. Krigsråd og distriktskirurg Tetens i Skive.
4. Mindedigt for landfysikus over Viborg Stift Johan Philip Kneyln Rogert i *Den Viborger Samler* nr. 18, 1794.

Magne Juhl har været tidligere ledende overlæge for ortopæd-kirurgisk afdeling på Viborg hospital, nu overlæge. Hans specialitetsområde er: Prolapsoperationer, spinalstenoseoperationer, knæalloplastikker, Dupuytrenoperationer samt artroskopier af knæ.

Blichernoter

Skive var Frederik Vilhelm Tetens, og ham har Blicher ganske givet også mødt. Nogen oplysninger herom er ikke set, men som sønnesøn af biskop Peter Tetens (1766-1811), må både St. St. Blicher og især faderen Niels Blicher have kendt familien.

Biskop Tetens var sammen med landfysikus over Viborg Stift Johan Philip Kneynl Rogert (1745-1794) med til at forsøge at oprette en skole for uddannelse af jordemødre i Viborg, men dette forsøg mislykkedes trods god dokumentation for behovet (8).

Før omkring 1800 uddannede flere land- eller stiftsfysici jordemødre lokalt efter behov, men nogen egentlig jordemodderskole uden for København kom ikke, før en sådan blev oprettet i Ålborg i slutningen af 1900-tallet.

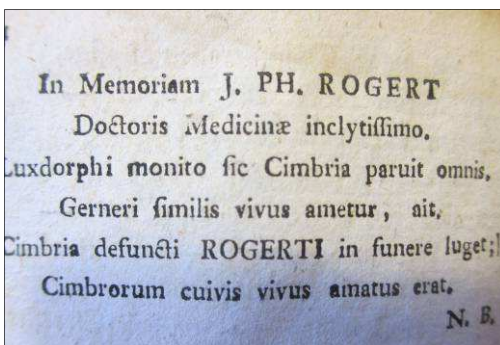
I sin indledning til en artikel om Rogert skriver Ørberg (8): ”Den, der er godt hjemme i guldalderens litteratur, vil vide, hvad vi kan takke lægen Rogert for. Intet mindre end et digterisk geni! Det fremgår med al tydelighed af St.St. Blichers selvbiografi fra 1839. Her skriver han om sin egen fødsel: ”Blicher kom dødfødt til verden, og kun ved varme bade og andre af lægen doctor Rogert i Viborg anvendte midler gentændtes det udslukkede livslys”. I erindringerne fra 1845 gentager han næsten det samme: ”B. er kommen, så at sige dødfødt til verden, og først ved hjælp af varme mælkebade, som lægen J. P. Rogert anvendte, vandt han til live”. Dr. Rogert var en mand, som Blicher mindedes med taknemmelighed gennem hele sit liv”.

I 1787 inokulerede Rogert den lille Steen mod kopper, og det gik godt. Det

blev indledningen til, at Niels Blicher selv kom i gang med inokulationen og senere vaccinationen, en virksomhed, som han fik stor glæde af. Vium sogn var i øvrigt et af de privilegerede sogne, der fik en jordemoder uddannet af Rogert.

Rogert fik et nært forhold til familien i præstegården, og ved Rogerts død hædrede Niels Blicher ham med et mindevers på latin ”i taknemmelighed for hver gang han hjalp mig og mine”.

Niels Blichers mindedigter lyder:
Luxdorphi monito sic Cimbria paruit omnis:
Gneri similis vivus ametur, ait.
Cimbria defuncti Rogerti in funere luget.
Cimbrorum cuivis vivus amatus erat.

Og i oversættelse:

Luxdorps påmindelse adlød således hele Cimbrien,
Idet han sagde: lad ham blive elsket som Gners ligemand.
Nu sørger Cimbrien ved den døde Rogerts ligfærd.
Mens han levede, var han elsket af Cimbrerne.

Ligemanden Gerner, var søofficeren og konstruktøren, Henrik Gerner (1742-87), der var beundret i samtiden for sin ædle og uegennyttige karakter. Hans begravelse

ste og beste, der intet skulle give Holdsneppe efter i velsmag”.

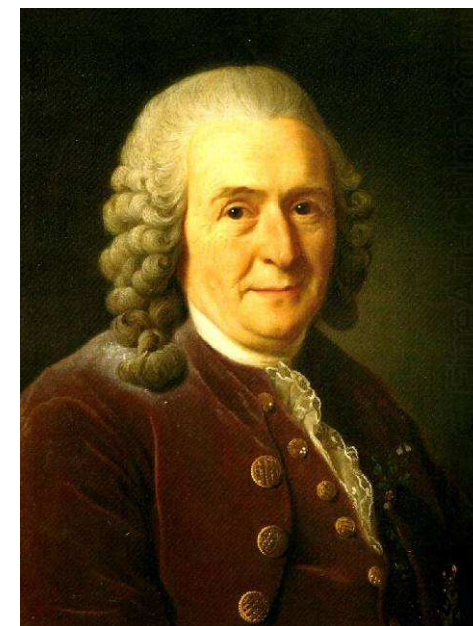
Blandt Høns-Ordenens medlemmer må vi tage som en selvfølge, at man spiser de tamme høns og duer og agerhøns, som ”er for udbredt og for bekjendt til, at jeg tør opholde mig ved deres beskrivelse”. – ”Urfugle-Steeg holdes for en Ret af første Rang.” Vi bemærker, at NB ikke omtaler den i dag så velkendte hønsefugl: fasanen. Den er ikke indført til landet endnu i 1795. Nogle enkelte spise-fugle er der dog endnu: ”Pomerants-Fugle ... ere ei vanskelige at skyde. I størrelse overgaae de Kramsfugle og ere særdeelees feede og lækkre. En ægte Smarodser vilde nok vælge sig den Død: at foræde sig i Pomerants-Fugle.” NB afslutter kramsfuglene med: ”Om alle disse istemme nok de fleeste: inter aves turdus gloria prima” – blandt fuglene tager droslen førsteprisen. Også stæren giver anledning til kulinariske overvejelser: ”Man spiser dem ikke gerne.” NB regner med to slags stære: Skovstær og Hjemstær, måske fordi han tror, at stæren i forårsdragten er en anden end stæren i efterårsdragten, eller fordi han ikke kender til deres trækmønster: ”Saasart Ungerne ere blevne flyvefærdige, reise de hver og én, gamle og unge, udenlands sidst i Junii M. og komme igjen en Maanedes Tid derefter.” Fugle-Mortensens ringmærkning har endnu ikke set dagens lys. Og så har NB bemærket Sort Sol, før det blev ”opfundet”: ”... saa Luften, naar de flokkes, sortner af dem, som en Skye”.

Fuglevarsler er meget nyttige og eksisterer i bedste velgående århundreder efter romernes augurer: af kirkeuglens ”forskjællige Lyd slutter man til en nær

Blichernoter

forestaaende Forandring i Væjret”. NB tilføjer her en note, der viser, at også han – i mangel af DMI – har taget sådanne varsler alvorligt: ”Almuen har saaledes fleere, ikke aldeles forkastelige Spaamænd. F.eks. naar Sviinene gaae med Halm, og Svalerne flyve lavt, venter man stærk Blæst. Regn og Blæst, naar Væsselen lader sig see i smukt Væjr. Ligeledes Uvæjr, naar Viber, Agerhøns eller Brokfugle nærme sig til Byerne – Sneefog, naar Kragerne sværme her omkring, hvor de ellers ei komme tilsyne o.f.” Senere hedder det lakonisk om kragen: ”Kragere streife her kun mod ondt Væjr”. Så meget om nytte og skade af fugle.

Linné anfører også mærkværdigheder som fugl-fønix og pelikanen, der fodrer sine unger med sit eget blod, hvilket han

rationalistisk forklarer på anden vis. Også NB er rationalist og har sine

Mærkværdigheder. F.eks. hedder det om "Blaaekrager" (råger), der ganske vist ikke findes lige her i Vium, men "et par Miile herfra": "Deres Reder bygge de af – saa forsikres der i Egnen – Menneske-Exkrementer." Og videre om gøgen, der sørger for, at en anden "Fugl udruger Æget og opföder Ungen, det er ikke Overtroe – ikke blot Sagn – det er Sandhed, paalidelig Erfarings Sandhed er det. Mange andre saavel som jeg, have ofte seet..." så nu må det vist stå til troende!

Viben er et kapitel for sig. Hier irrt sich Blicher: "Viben (Upupa L.) er her stedse hjemme. Den ligger i Dvale om Vinteren, og kommer til Syne i Febr. M. – Viben lever af Insekter ...". Han har placeret viben i Skade-Ordenen, og kalder den Upupa L., hvilket vi jo godt ved er en hærfulg hos Linné. Denne siger om hærfulgen: *cristata variegata ... Habitat in Europæ sylvis. Terrefac-ta cristam erigit, den har kam, fjerbusk og er broget ... bor i Europas skove. Bliver den skræmt, rejser den kammen/fjerbusken.*

Det må være den tot fjer (*crista*), der har forledt NB til at bestemme viben til en Upupa L. Linné ved naturligvis godt, at viben er en *Vanellus* under klirer, som han beskriver: *pedibus rubris cristam dependente pectore nigro ... Habitat in Europa Africa. Migrat forte in Ægyptum. Ova Belgis in deliciis – med røde ben, hængende fjerbusk, sort bryst ... den bor*

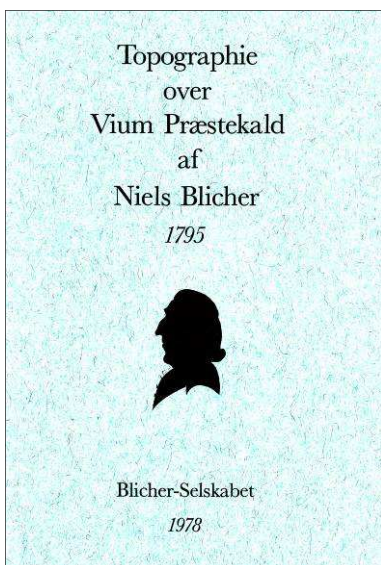
i Europa og Afrika. Trækker tilfældigt til Ægypten. Dens æg regnes for lækkerbidsken blandt belgiere.

Men er det kun den tot fjer? Jeg har NB mistænkt for lige som alle os andre, at ligge under for sine "fordomme": han "ved", at viben går i hi i december-januar. Det er ikke som hos H. C. Andersen svalen, der går i hi, og ganske pudsigt lyder det hos Steen i "Svalen":

*Eller mon sover Du Vinteren hen,
For at opvaagne med Vaaren igjen?*

Steen bruger naturligvis denne tro til sit teologiske formål, som vi lader ligge her. Derimod nævner Steen intet om hi i forbindelse med viben. NB kan naturligvis ikke bruge Linnés *Vanellus*, der kan finde på at migrere helt til Ægypten, men Upupa L har en *crista*, sådan som den vibe, NB udmærket kender, har, ergo ... Måske har NB haft en bog (tysk Linné-udgave?) med tegninger/stik af fuglene, og i sort/hvid kan hærfulgen godt minde om en vibe. Hærfulgen har givetvis været i landet på Blichers tid, men han har sandsynligvis aldrig set den sky fugl, hvorimod viben er velkendt, derfor skriver han også kun tre linjer om den.

Et par mærkværdigheder ved den vilde gråand: den lægger sig til at ruge de særeste steder – "under en Lyngtop, eller Enebær-Busk i Heeden" besynderligt nok. "Bliver den der foruroeligt, saa udsøger den sig et andet Sted i Nærheden,

mindevers om Stengel. Det samme gjorde digteren Nicolaj Krossing (1798-1872), men sidstnævnte, der var en søstersøn af fru Stengel, er ikke kendt mere.

Blichers mindedigt lyder (5):

"Hvi sysle de saa travlt i Skive hist
Med skuespil, Musik og Transparenter?
Hvi ordnes Højtidsstads? – O det er vist
En Glædesdag, en Bryllupsfest, man venter?

Ja, men forgyæves, ak! de ventede;
For Brudestads nu bæres Sørgeklæder;
Thi Brylluppet blev til Begravelse,
Og ved Ligbaaren Brudeskaren græder.

For Brudeseng en Grav den Brudgom faar,
Liigfakkel blier den muntre Bryllupskjerte;
Der lyder Suk for Sang i Gildesgaard,
Til Sorg omvendes Glæden i hvert Hjerter.

Et Bryllupsvers var digtet. Det er gjemt,
Paa Kisten det ved Myrthekransen findes.
Men derfor er vor Brudgom ej forglemt,
Paa anden vis ham Sangeren vil mindes.

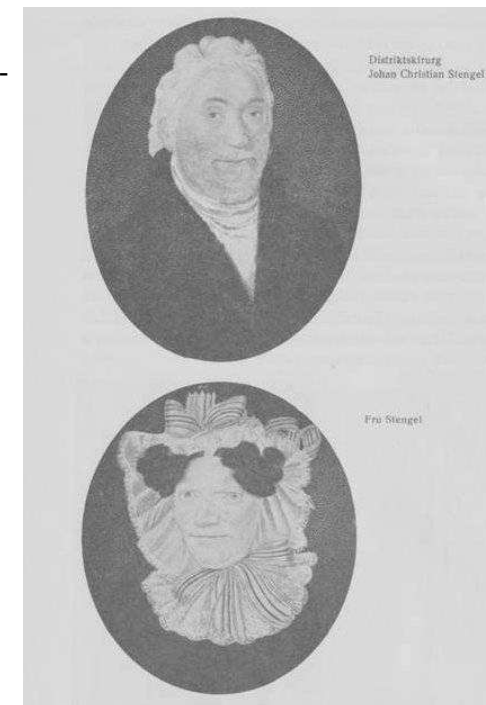
Et Sørgeflor han om sin Harpe slaer,
Ombytter Plecteret med Marskalkstaven.
Han uindbuden med i Følget gaer,
Og af sig selv han synger over Graven:

Den Mand, for hvem saa mange Taarer runde,
Var i sit Liv af Taarer ingen Ven;
Thi standsed' han og alle dem, han kunde;
Han glæded' andre her – Gud glæde ham igjen!"

Stengel skal have været identisk med Blichers figur "Hr. Bourreau" i "Forskjellige Artikler af Avisen i Kragehul" offentliggjorte i *Harpen* 1822-23. (6).

Kristian Carøe skriver følgende (7, side 46): "Skulde det mon ikke være hans (Stengels) afstamning, som Blicher

spøgefuldt hentyder til, når han i "Forskjellige Artikler af Avisen Kragehul", offentliggjorte i *Harpen* 1822-1823, kalder distriktskirurgen for "Hr. Bourreau" og lader ham skrive en afhandling om "Inkurable Sygdommes hensigtsmæssige Behandling".

Stengel var søn af en skarpretter i Odense og af en kendt skarpretterslægt, der havde virket i både Ålborg og Odense. En bror fortsatte som skarpretter og læge i Odense, hvor en brorsøn, Peder Christian Stengel (1805-1853) siden også virkede som både skarpretter og læge. P. C. Stengel vides at have vaccineret C. F. Tietgen (1829-1901) mod kopper. Broderen og brodersønnen havde ikke uddannelse som læger.

Stengels afløser som distriktskirurg i

Jeppe Åkjær

Jeppe Åkjær (1866-1930) var medstifter af Historisk Samfund for Skive og Omegn, og han var i en årrække redaktør af samfundets årbog.

I samme årbog har han blandt andet skrevet om forholdene på Spøttrup herunder om Nis Nissen. Om Blicher har Jeppe Åkjær også skrevet.

St. St. Blicher (1782-1848)

St. St. Blichers moder, Kirstine Marie Curtz (1753-1820) var i øvrigt også fra Ribeegnen, idet hun var datter af sognepræst til Darum-Bramminge, Hans Poulsen Curtz (1714-1764) og hustru Anne Steensdatter (ca. 1727-1809). Curtz blev som sognepræst afløst af Thomas Nielsen Hillerup, som var bror til Nis Nissens mor, Bodil Nielsdatter Hillerup.

I kirkebogen i Rødning, hvor kirken hørte til Spøttrup, nævnes i skema over dødfødsler forholdene ved de 6 dødfødte børn. De kendte måder til genoplivning af dødfødte er nævnt, og det drejede sig om varmt bad, bestænkning med koldt vand og lunkent bad, gnidning eller gnidning med børster, luftindblæsning, salmiak eller salmiakspiritus under næsen samt røgelse. Mulighederne for effekt har ikke været stor. Dog priser Blicher sig lykkelig over, at han, da han kom til verden, blev vakt til live af dr. Rogert ved varmt vand eller varm mælk. Se mere senere.

Ved nogle af fødslerne på Spøttrup deltog henholdsvis distriktslæge Johan Christian Stengel (1772-1830) og senere krigsassessor og distriktskirurg Frederik Vilhelm Tetens (1801-1838), begge fra Skive.

Blicher besøgte apotekeren i Skive (5),

idet denne var gift med Blichers kusine, Laura Blicher (1789-1875), og Blicher

Frederik Vilhelm Tetens

Hjørnet af Adelgade og Slotsgade i 18hundretallet. Fløjen mod Slotsgade var distriktslægebolig

var da også en hyppig og kærkommen gæst hos Stengel og frue på den anden side af Slotsgade, hvor Blicher var inviteret med til deres sølvbryllup. Stengel døde dog kort før sølvbrylluppet af en nervøs feber den 26.2.1830. Det blev derfor til begravelse, at Blicher skrev

hvorhen den gaaende flytter sine Æg, og tager 2 paa Gangen, et under hver Vinge. Men dersom den taber et underveis, bliver det liggende. Naar Ællingerne ere udklækkede, og rugede vel [sic.!), forlader den Reden med dem, og søger til nærmeste Kjær eller Søe. Møder man dem paa denne eller anden Flytning, tager Anden til at flagre og humpe ret besynderligen hen over Jorden, ret, som den enten var anskudt, eller nyeligen havde faaet et Slag. Ræven og Mennesker, som ikke vide, hvad det vil sige, løbe efter Anden, som gandske vist hverken lader sig tage eller slaee, men flyver frisk saasart den har faaet sin Fjende narret et Stykke bort fra Ællingerne. Mig synes, at denne Mærkværdighed ved Vildandens Naturhistorie viser noget meere end blot Instinkt – mon ikke en vis Grad af Intelligents? Der havde kunnet tjene som et got Bidrag til sal. Dr. Smits Bog om Dyrene.” NBs historie om andens snyderi kendes også om agerhøns og lignende jordrugende fugle.

Den ovenfor nævnte “dejlige og rare Trækfugl”, der blev skudt “i denne Vinter” ved Hørup Mølle, kan NB ikke bestemme, men “til Ornitologers Underretning” hidsætter han dens Beskrivelse.

Det gør NB så præcist både med størrelse, skabning, flugt og opholdssted, at der ikke er nogen tvivl om, at det er isfuglen, der ikke yngler i landet på Blichers tid. Stor er overraskelsen, da han umiddelbart efter går videre med en anden: “Ved Mølle-Værker lade sig ellers mod streng Vinter see et Slags (jeg troer) Iis-Fugle, som ere sorte med hvidt Bryst. Med disse have den ovenbeskrevne megen Liighed i Størrelse, Skabning, Flugt

og Opholdssted. Denne havde en anden hos sig af samme Art.” Da vandstæren stort set kun træffes ved vintertide og tit i forbindelse med bække og mølledamme, som delvist er dækkede af is, er NBs forsigtige (jeg troer) fejlbestemmelse forståelig. Her og specielt ved isfuglen viser NB i selve sin fejltagelse sin storhed som redelig beskriver, en egenskab han også lagde for dagen ved beskrivelsen af Stor Hornugle.

Man må beundre NBs ihærdighed på et felt, der tydeligvis ikke er hans – botanikken står ham nærmere. Det gælder jo også for Linné, hvis iagttagelsesevne er helt formidabel, også uden for botanikken. Jeg kan ikke lade være at fundere over, om ikke NB skulle have læst fx Linnés “Öländska och Gothländska Resa” (Stockholm och Upsala 1745)? Linné beskriver f.eks. hjejlen således (Öländska resa p.72f.): ”Alfwargrim en Fogel, som endast sades finnas i Allwarden och hwars namn wi aldrig hörde tilförna, up-tände i oss en oförliknelig längtan at honom se. Skogwachtaren, som wi utskickadt, hinner oss på Allwarden med en skuten Alfwargrim; så snart jag honom såg märkte jag, at han war mycket lik en, den jag tilförna sedt i Lappska Fjällen, och där af Lapparna kallas Houti, hwaräst han löper ibland andra sorter af sitt slächte. Denna Pluvialis är stor som en Dufwa; på hufwud, hals, rygg, wingar och stiert, med hwita, swarta och guhlbruna fläckar beströdd: ty hwar fjäder är swart med några guhlbruna fläckar på sidorna och liusare fläckar wid spitsen, utom det at luddet emot basin är lius grått på sidorne af halsen neder emot bröstet; wingarna inunder och stierten under äro hwi-

ta; hela bröstet och halsen mitt inunder är swart. Näfwet är swart, och ei lägre än hufwudet, något uphögt emot spitsen; Benen äro grå, halfwa Låren bara, den innersta leden af yttersta Tåen är ihop-häftad med mällantåen. Wingpennarna äro mörcke, de främre äro 8, den yttersta längst, de andre i ordning kortare, alla spitsige wid sielfwa strålen, mitt på hwita; de andre wingpennarna äro öfwen mörka, men trubbiga, jämnlånga med hwita spitsar äfwen som deras täck-fiädrar. Stierten är hel, Stiertpennarna äro 10, med 8 lateral linier, som på bägge sidor äro blekguhla.”

Sammenholdes denne af Linné med fx. NBs beskrivelse af isfuglen eller den store hornugle, ses tydeligt, at NB lever op til Linné efter bedste evne og er et fuldgyldigt barn af Oplysningstiden.

En mere detaljeret udgave af denne artikel kan ses på min hjemmeside: <http://johsthomsen.wordpress.com/2011/09/18/blicher-linne-fuglene/>

Johannes Thomsen præsenterer sig selv på sin hjemmeside: Jeg er klassisk filolog, uddannet ved Århus Universitet 1973. Senere har jeg taget bifag i religion og italiensk. Har fra 1969 til 2010 undervist i fagene på Århus Akademi, Århus Universitet, Risikov Amtsgymnasium, Bjerringbro Gymnasium og Viborg Katedralskole. I 1972 tilkendt Århus Universitets guldmedalje for en afhandling om den græske komedie “Samia” af digteren Menander. Flere bogudgivelser: nyudkommet er *Marisa Fenoglio: At leve andetsteds. Forlaget Arvids* 2012. Oversat fra italiensk af JT. Den italienske titel: [Vivere altrove](#).

LIDT OM BLICHER OG LÆGER I VIBORG OG SKIVE eller oplysninger om Blicher fundet i forbindelse med fødsler på Spøttrup og Viborgeggen ved overlæge Magne Juhl

forkortet med henblik på udgivelse i BN

Første udkast til et manuskript om føds-

ler på Spøttrup indeholdt oplysninger om Ludvig Holberg, Hans Egede Schack, Jeppe Aakjær og St. St. Blicher, men i den endelige medicinhistoriske artikel (1) blev de fleste af disse oplysninger luget fra. De er dog brugt i foredrag, og da de kan være af litteraturhistorisk interesse og især omfatter St. St. Blicher, følger de her i lidt anden form.

På Spøttrup var 6 af 7 børn dødfødte, og St. St. Blicher beskriver selv, at han kom til verden som dødfødt. Det giver anledning til at fortælle mere om fødsler og om forskellige læger, som St. St. Blicher og faderen Niels Blicher fik forbindelse med i Viborg og Skive.

Ludvig Holberg
Middelalderborgen Spøttrup i Salling blev i 1784 købt af Peter Nissen (1735-1788) og hustru Bodil Nielsdatter Hillerup (1732-1808). Efter Peter Nissens død måtte sønnen, Nis Nissen (1771-1848) der da gik på latinskole i Ribe, stoppe i

Taga Dorothea Erasmi (1785-1841) fik sønnen Hans Egede Schack (1820-1856), der blev kendt som forfatter til romanen *Fantasterne*, men også som medlem af den grundlovgivende forsamling i 1848 (3).

Medens Hans Egede Schack bevægede sig på ”de bonede gulve” i København, optrådte hans fætter, Anders Clausen

(1811-1860), fortsat som studehandler i Hillerup og siden i Plougstrup lige nord for Kongeåen.

Nis Nissen nåede ikke at læse *Fantasterne*, men har sikkert hørt om Hans Egede Schacks politiske liv i København.

Anne Marie Nielsdatter Schack, Hans Egede Schacks farmor, blev uddannet som jordemoder i Ribe af stiftsfysikus Anders Frausing Fridsch (1744-1807) i 1792, men om hendes aktiviteter som jordemoder er ikke fundet oplysninger. Det er der om en anden af mine tip3oldemødre, Gunder Michelsdatter (1746-1815) som blev uddannet på samme hold i Ribe og blandt andet kom til at virke i Hillerup i Vilslev sogn (4), og Gunder Michelsdatter blev afløst som jordemoder i Vilslev og Jernved af en kusine til fruén på Spøttrup. Deres fælles farfar, Hagen Jørgensen (1730-1797), blev efter at have været fæstebonde og studehandler (og involveret i smugleri sammen med Peter Nissen) i Jernvedlund ved Ribe ejer af herregården Ørndrup på Mors.

Hans Egede Schack

Nis Nissen fødtes i Hillerup i Vilslev sogn ved Ribe, hvor faderen var studehandler og i øvrigt også indblandet i en smuglersag sammen med blandt andet Hagen Jørgensen fra Jernvedlund. I samme smuglersag fra 1771 (2) var det første af i alt 81 vidner, som afhørtes, en anden studehandler, Anders Clausen (1744-1786). Han og hustruen, Anne Marie Nielsdatter Schack (1756-1806), var forældre til min tip2oldefar Claus Andersen (1781-1844), der siden skiftede navn til Nicolai Clausen Schack, da han blev præst i Sengeløse, hvor han og hustruen,